

Ura, joka katkesi

Ella Kitunen (1890–1988) tutki säilöntää ja erityisesti niin sanottua A.I.V.-menetelmää Biokemiallisella tutkimuslaitoksella vuosina 1941–42 laitoksen johtajan A. I. Virtasen toimeksiannosta ja Virtasen ohjauksessa, mutta ei julkaissut väitöskirjaa. Kitusen luottamustehtävät saattoivat vaikuttaa tähän

niiden syiden ohella, jotka mainitsin artikkelissa ”Uranuurtajan katkennut ura” (Kervinen 2018).

Luettelin kolme syytä sille, ettei väitöskirja valmistunut: 1) Työn ohjaaja mahdollisesti esti väitetyln. 2) Sovelias aika väitöskirjan julkaisemiselle meni ohi, sillä Kitusen tavoitteleman kodin teknologian professuurin sijaan alettiin keväästä 1943 alkaen suunnitella ravintokemian perustamista. 3) Kitusen vanhimman pojan kaatuminen rintamalla vuonna 1944 saattoi sinetöidä kehityksen. (Sama, 29.) Kitusen monet luottamustehtävät jäivät kuitenkin mainitsematta. Tutkija Seppo Salonen havaitsi puutteen:

Kirjoittaessani Onni Kustaa Toivosen elämäkertaa syvennyin Kansanhuoltoministeriön toimintaan. Ministeriön tehtävänä oli pitää Suomen kansa ravittuna. Ravitsemustieteilijät olivat ratkaisevassa asemassa, kun säännöstelymääriä asetettiin. Professori Paavo Simola oli ehkä päähenkilö ja hänen yhdessä, käsitykseni mukaan paljon työtä vaatineessa tehtävässään apuna oli Ella Kitunen. Tämä unohdettu sarka saattoi ... estää tieteellisen työn ja julkaisu toiminnan. (Salonen 2005, 145.)¹

Myös Kaija Rautavirta mainitsee Kitusen väitöskirjassaan (Rautavirta 2010, 105, 121, 139).

Ansioluettelosta (EEK) näkyy, että Kitusella todella oli työn ohella paljon luottamustehtäviä:

- Mannerheimin lastensuojeluliiton kodinhoitotoimikunnan jäsenenä alkaen 2.10.1938
- Määrätty 15.2.1939 alkaen, kunnes agrariipolitiikan professorin virka tulee täytetyksi avustamaan professorin viran hoitajaa agrariipolitiikan alaan kuuluvien harjoitustöiden ohjaamisessa. Määräys päättyi 31.8.1947
- Jäsenenä Yliopiston maanviljelystaloudellisen tiedekunnan asetamassa toimikunnassa koskien kotitalousopetuksen sijoittamista tiedekuntaan v. 1941
- Kansanhuoltoministeriön asettaman, professori J. Tikan johdolla toimivan toimikunnan jäseneksi 13.1.1941 (kirjelmällä 3775)
- Saman toimikunnan [pj. Tikka] toimikunnan puheenjohtajaksi 23.4.1941 kirjelmällä 36200, jolloin toimikunnalle annettiin nimeksi ”kotitaloustoimikunta”
- Kansanhuoltoministeriön asettaman, yleissihteeri maisteri A. Lehtisen johdolla toimivan teknokemiallisten tuotteiden valmistusta käsittelevän toimikunnan jäseneksi toukokuusta 1941 lähtien (myöhemmin nimi ruokataloustoimikunta)
- Kansanhuoltoministeriön neuvottelevana asiantuntijana 1.9.1941 lähtien
- Kansanhuoltoministeriön asettaman professori A. I. Virtasen johdolla toimivan pesu- ja puhdistusainetoimikunnan jäseneksi 10.10.1941 kirjelmällä 92598
- Työtehoseuran kotitaloustoimikunnan jäsenenä alkaen 21.5.1942
- Helsingin Osuuskaupan (HOK) hallintoneuvoston jäsen alkaen 30.10.1942
- Työtehoseuran johtokunnan varajäseneksi 1.1.1943 ja vakinaiseksi joulukuusta 1944 lähtien
- Helsingin kasvatustieteellisen talouskoulun hallituksessa 1.11.1943 lähtien

1 Seppo Heikki Salosen sähköpostiviesti 30.6.2018.

- Kotilieden neuvottelukunnan jäsen kolmivuotiskautena 27.1.1941–16.10.1944
- Kansanhuoltoministeriön asettaman, johtaja Elorannan johdolla toimivan taloustarviketoimikunnan jäseneksi 5.6.1944 lähtien kirjelmällä 127529.

Jos otetaan huomioon se, että elintarviketeollisuuteen sidoksissa olleet professorit Simola ja Virtanen vaikuttivat kansanhuoltoministeriön toimikunnissa, Kitusen luottamustehtävien lukuisuus saattaa liittyä yllä mainittuun syyhyn 1. Virtasen oppilas, Paavo Roine, joka vuonna 1948 valittiin ravintokemian professorin virkaan, säästyivät luottamustehtäviltä ja valmistui filosofian maisteriksi vuonna 1942, maatalous- ja metsätieteiden kandidaatiksi vuonna 1943 sekä filosofian lisensiaatiksi ja tohtoriksi vuonna 1947. (*Kuka kukin on* 1970, 859).

Toisaalta Ella Kitusen ja Virtasen yliassistentti Henning Karströmin vaiheissa on yhtäläisyyksiä esimerkiksi siinä, että molempien aikaa kului oman tutkimustyön kannalta toisarvoisiin tehtäviin. Pian sen jälkeen, kun Karlström oli väitellyt, Virtanen kutsui hänet luokseen ja puhui hänelle patenteista. Karlström otti tarjotun työn vastaan, vaikka tiesi joutuvansa jättämään toistaiseksi sivuun oman tieteellisen tutkimustyönsä. (Luukko 2014, 92).

Karlström ohjasi käytännössä Kitusen tutkimuksia, joten hän hyvin tunsi ne. Onnitellessaan Kitusta kunniatohtorin arvon saamisen johdosta vuonna 1958 hän lausui: ”Tämä arvo olisi mielestäni pitänyt tulla osaksenne jo vuosia sitten.” (Kervinen 2018, 30.) Karlströmin lausumasta olen päätellyt, että Kitusen säilöntätutkimus täytti väitöstutkimuksen kriteerit.

Lähteet

Arkistot
Kansallisarkisto/Ella ja Eemeli Kitusen yksityisarkisto (EEK)

Kirjallisuus

- Kuka kukin on*, 1970.
Kervinen, A. 2018, Uranuurtajan katkennut ura. *Tieteessä tapahtuu* 3:25–31.
Luukko, H. (toim.) 2014, *Kemistin elämäntarina – Henning Karlström*. Media 7 julkaisut ja Heikki Luukko. Bookwell Oy, Porvoo.
Rautavirta, K. 2010, *Petusta pitsaan. Ruokahuollon järjestelyt kriisai-kojen Suomessa*. Elintarvike- ja ympäristötieteiden laitos, ravitsemustiede. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
Salonen, S. H. 2005, *Puotipuksusta suureksi toveriksi. Onni Toivosen elämä*. Edita.

AILA KERVINEN

Kirjoittaja on tutkinut kodin taloustieteen historiaa vuosina 1946–66